

Remissvar: Betänkandet *En socionomutbildning i tiden* (SOU 2025:27)

Diarienummer: U2025/00722

2025-06-09

Till: u.remissvar@regeringskansliet.se, u.uh.remissvar@regeringskansliet.se

Avsändare: Sveriges Skolkuratorers Förening

Sammanfattning

- Socionomutbildningen ska fortsatt vara en generalistutbildning, men den bör stärkas inom specifika yrkesområden, bland annat skolkuratorns uppdrag. Skolan måste tydligare lyftas fram som en central arbetsplats för socionomer, inte bara som samarbetspartner till socialtjänsten. Majoriteten av alla skolkuratorer är socionomer och därför behöver man få kunskap om skolan som framtida arbetsplats.
- Det finns behov av att förbereda socionomer bättre för arbete i skolan, särskilt med tanke på skolkuratorns unika roll i elevhälsan och som samverkanspart. Det behövs en förstärkning av kunskaper om barns rättigheter, barns behov i skolan, samt socialt arbete i pedagogiska miljöer. Socionomutbildningen är den mest relevanta grundutbildningen för skolkuratorer, men utbildningen behöver kompletteras med:
 - Kunskap om skolan som skyddsfaktor
 - Skolans styrdokument och struktur
 - Tvärprofessionellt samarbete i elevhälsan
 - Juridik och lagar relevanta för skolmiljö
- Det behövs en reglering av krav på skolkuratorers utbildningsbakgrund för att säkerställa likvärdigt psykosocialt stöd i skolan och där socionomutbildningen bäst svarar upp mot uppdraget.
- Skolkuratoren är genom sin psykosociala kompetens en nyckelperson i arbetet för att upptäcka riskfaktorer som exempelvis ungdomskriminalitet, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck. För att kunna hjälpa barn och unga behöver skolkuratoren ha god kunskap om samhällets olika stödfunktioner och vara en drivande part i samverkan. Exempelvis bygger framgångsrika samverkansmodeller (SSPF, etc.) på att det finns psykosocial expertis i skolan som kan vara en brygga mellan skola, socialtjänst och polis.

- Skolan spelar en avgörande roll för barns framtid, särskilt för de mest utsatta – därför måste socionomer ha förståelse för skolans funktion och ansvar. Skolkuratorer lyfts fram som särskilt viktiga i det brottsförebyggande arbetet genom att samtala med barn, ungdomar och deras föräldrar om risker – något som kräver både specialiserad och relationsbaserad kunskap.
- Med nya socialtjänstlagen ska socialtjänsten fokusera mer på förebyggande arbete. Framtidens socionomer behöver därför bli rustade med dessa begrepp och också förstå skolan som en viktig arena att förebygga social utsatthet men även kompensera för de barn och unga som växer upp i miljöer där det finns övervägande riskfaktorer.

Avgränsningar

Sveriges skolkuratorers förening remissvar är avgränsat till att fokusera på socionomens roll och koppling till skolan.

Övergripande synpunkter

Skolan är en nyckelarena för att tidigt upptäcka barn som riskerar att fara illa. Majoriteten av alla samhällsmedborgare kommer inte att ha kontakt med socialtjänsten men alla kommer att ha kontakt med skolan både som barn men även som vårdnadshavare. Skolan kan inte bara ses som en samarbetspartner eller informationslämnare utan det måste också tydligt framgå att skolan är en viktig arbetsplats för socionomer att verka i. Främst genom yrkestiteln skolkurator men även genom skolsociala-team som är högaktuella i den politiska debatten. Skolkuratorer behöver ha adekvat utbildning för att kunna genomföra det komplexa uppdraget och den utbildning som bäst svarar mot behovet är socionomutbildningen. Arbetet med ungdomskriminalitet, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck lyfts fram som viktiga samhällsutmaningar för socionomer att utreda och hantera men vi behöver också ha kunskap om hur man förebygger och upptäcker detta tidigt och där är skolan den främsta arenan för socionom att kunna bidra med sin kompetens och därmed kunna påverka och skapa förändring över tid.

Sveriges Skolkuratorers Förening (SSF) ställer sig positiv till regeringens initiativ att se över socionomutbildningen i ljuset av nya samhällsutmaningar. Vi ser dock att betänkandet av skolans betydelse som arbetsarena för socionomer får för lite utrymme. Skolan är en samhällsarena där alla barn och unga vistas under många år, och är således en nyckelplats för tidig upptäckt och förebyggande arbete.

Socionomens roll i skolan

I dagsläget finns det ingen reglering vilken utbildningsbakgrund som bör krävas för att arbeta som skolkuratorer. Detta problematiseras i utredningen *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven*¹ där man konstaterade att det var problematiskt för arbetsgivaren att veta vilka förväntningar man kan ha på den psykosociala funktionen skolkurator då det var den enda profession inom elevhälsan som inte har en reglerad utbildningsbakgrund. Utredarna gav därför

¹ Regeringen. (2021). Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (SOU 2021:11). Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se>

Skolverket i uppdrag att undersöka skolkuratorers utbildning i en utredning. Utredningen *Nationell kartläggning av utbildningsbakgrunden bland kuratorer i skolväsendet*² framkom det bl.a. att:

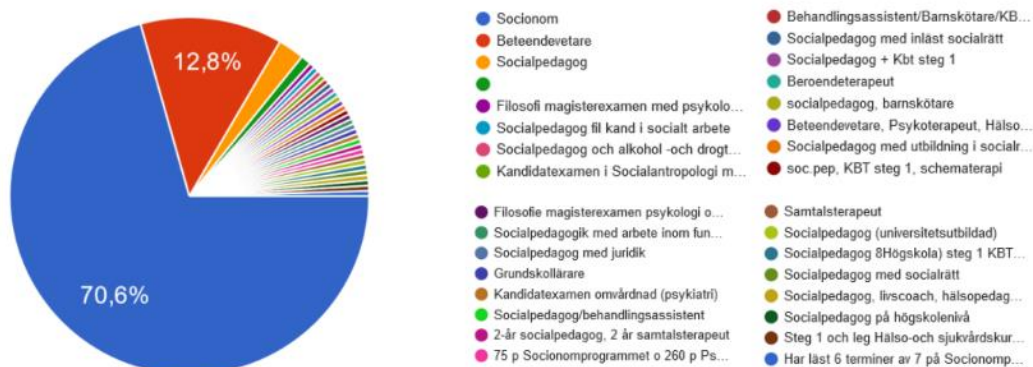
Nästan alla kuratorer, oavsett skolform, har en högskoleutbildning. I grundskolan är det vanligare bland kuratorer på skolenheter i storstäder än de som arbetar på skolenheter i mindre städer och på landsbygden. I samtliga skolformer har majoriteten av kuratorerna en socionomutbildning och det näst vanliga är att ha en beteendevetenskaplig utbildning. Resultaten visar att det i grund- och gymnasieskolan är vanligare att kuratorer som arbetar vid en kommunal skolenhet har en socionomutbildning. Omvänt är det vanligare att kuratorer som arbetar vid en friskola har en beteendevetenskaplig utbildning. Kuratorer med beteendevetenskaplig utbildning har i högre grad än socionomer läst en påbyggnads- eller vidareutbildning såsom grundläggande psykoterapiutbildning. Exempelvis uppger kuratorer i grundskolan med socionomutbildning i högre utsträckning än övriga grupper att de har behov av kompetensutveckling i hälsofrämjande arbete, exempelvis i att ge handledning och konsultation till skolans övriga personal, arbeta med värdegrund och likabehandling, och stöd i det pedagogiska arbetet. Kuratorer med beteendevetenskaplig utbildning upplever behov av kompetensutveckling i att samverka med externa aktörer såsom socialtjänst, hälso- och sjukvård eller polis samt i att bidra med kunskap om samhällets stödfunktioner

Sammanfattningsvis konstaterar kartläggningen att kuratorers utbildningsbakgrund har betydelse för inriktningen av kuratorers arbete och kuratorers upplevelse av kompetensbehov. Att kuratorer inte arbetar med samtliga områden som ingår i elevhälsans uppdrag riskerar att leda till brister i likvärdighet och i elevhälsans arbete att stödja elevers utveckling mot utbildningens mål.

Professionsföreningen Sveriges skolkuratorers förening³ kan se att en majoritet av landets skolkuratorer har en socionomutbildning men bland dem som inte har den utbildningsbakgrunden är variationen stor. Bilden nedan illustrerar hur utbildningsbakgrunden ser ut för medlemmarna i Sveriges skolkuratorers förening.

² Skolverket. (2022). Nationell kartläggning av utbildningsbakgrunden bland kuratorer i skolväsendet (Rapport 2022:17). Tillgänglig på <https://www.skolverket.se/publikationer?id=10910>

³ För mer information om Sveriges skolkuratorers förening skolkurator.nu

Figur 1. Tårtdiagrammet visar fördelningen mellan utbildningar hos medlemmar i Sveriges Skolkuratorers Förening. Ca 70% har en socionomexamen, ca 13% har en examen inom beteendevetenskap och ca 17% har en annan typ av utbildning.

Den största andelen av skolkuratorer har således en socionomutbildning som grund vilket ökar relevansen att det finns kunskap om detta komplexa arbete i socionomutbildningen. Majoriteten av skolkuratorers chefer har ofta en pedagogisk utbildningsbakgrund och man är ofta ensam i sin profession till skillnad från när man exempelvis arbetar inom socialtjänsten som ses som socionomernas främsta arena och därmed hemvist. Detta medför att man förväntas vara expert på psykosociala frågor trots att det inte finns någon specifik utbildning till att bli just skolkurator och att det finns begränsad kompetensutveckling riktad till specifikt skolkuratorer. Som skolkurator befinner man sig således på pedagogernas arena och förväntas kunna ett yrke man inte specifikt är utbildad till. Detta i sig är en stor utmaning och leder ofta till en stor spridning i vad man kan förvänta sig för psykosocialt stöd på den enskilda skolan beroende på vilken utbildningsbakgrund och vidareutbildning den enskilde skolkuratoren har.

Vi vet från politiskt håll att många av de utredningar som berör barn och ungdomar pekar på vikten av att skolan arbetar främjande och förebyggande för att på så sätt förebygga ex. ungdomskriminalitet och psykisk ohälsa. Vi vet också att forskning visar på att fullfölja sina studier, att få klara skolan, är en av de enskilt största faktorerna för att må bra och att få ett fungerande vuxenliv och således bidra som samhällsmedborgare på ett konstruktivt sätt. I betänkandet lyfts skolan ofta fram som en samarbetspartner för exempelvis socialsekreterare men vi önskar ett ytterligare förtydligande om skolan som en arbetsplats och arena för socionomer. I vårt arbete som skolkuratorer ser vi ofta att den bristande kompetensen om skolan som skyddsfaktor försvårar för barn och ungdomar att få den hjälp de har rätt till men också att klara sig utan samhällsstöttande funktioner i det långa perspektivet. I betänkandet önskar vi också att skolan lyfts fram som arena för att förebygga exempelvis framtida våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi vet genom flertalet rapporter från bl.a. Brå och Jämställdhetsmyndigheten⁴ att våld i ungas nära relationer ökar och att ett stort ansvar läggs på skolan att arbeta förebyggande med denna fråga redan från förskolenivå. I dessa frågor är vi som är socionomer i skolan nyckelpersoner i arbetets utformande

⁴ Jernbro, C., & Landberg, Å. (2024). Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten. <https://allmannabarnhuset.se>

och i att vara behjälpliga att bedöma, hantera, anmäla och samverka när behov har identifierats på individnivå. Allt främjande och förebyggande arbete börjar i förskolan och skolan.

Skolkuratoren som psykosocial expert i skolan

För den som inte är insatt i skolkuratorns komplexa arbetsvardag är det lätt att tänka att arbetsuppgifterna handlar om att sitta i samtal med enskilda barn och ungdomar för att på olika sätt hjälpa och stötta dem med den psykosociala expertis som en skolkurator förväntas bidra med. Det synsättet har skapat en debatt kring vilken utbildningsbakgrund en skolkurator behöver för att klara av uppdraget. För oss som arbetar som skolkuratorer och som vet dess komplexitet vet vi att det krävs adekvat utbildning för att kunna genomföra arbetet och att den utbildning som bäst besvarar behovet är, som vi tidigare nämnt, socionomutbildningen. Bilden nedan illustrerar de olika nivåerna man behöver kunna förstå och arbeta inom som skolkurator.

	Främjande	Förebyggande	Åtgärdande
Organisationsnivå			
Gruppnivå			
Individnivå			

Skolkuratoren förväntas arbeta inom samtliga av dessa områden och behöver både kunna bedöma, kartlägga, vägleda och analysera vad som behöver göras utifrån ovanstående modell ibland flera gånger per dag. Skolkuratoren arbetar dessutom på pedagogernas arena där ens chef ofta har pedagogisk utbildning och ingen annan har ens egen profession. Till skillnad från arbetet inom socialtjänsten är arbetet som skolkurator dagligen tvärprofessionellt genom det nära samarbetet med övriga elevhälsoprofessioner samt det nära arbetet med all pedagogisk personal. Detta behöver därför lyftas fram tydligt i socionomutbildningen.

Skolkuratorns teoretiska grund

Skolkuratorns teoretiska grund bör vila på bl.a. systemteori, anknytningsteori, utvecklingspsykologi, psykologi, socialpsykologi, sociologi, juridik osv. Man måste ha kunskap om våld och våldets olika mekanismer, risk och skyddsfaktorer, grundläggande kunskap om risker med bruk av alkohol och droger, gruppdynamik, olika typer av samtal såsom bedömningssamtal, krissamtal, motiverande samtal, utredande samtal. Man behöver även ha grundläggande kunskap kring trauman, traumamedveten omsorg och att kunna göra förhandsbedömningar vid oro för suicidrisk. Det är också av vikt att skolkuratoren är väl insatt i samhällets olika stödsystem. Utifrån ovanstående listade kompetenser och färdigheter vet vi att socionomutbildningen är den utgör bäst grund att tillgodose dessa behov men att det fortfarande finns stora brister i utbildningens nuvarande upplägg kring att förstå skolans roll som skyddsfaktor men även som arena att arbeta på och samarbeta med.

Skolkuratoren behov av juridisk kompetens

Ofta är skolkuratoren, om den har en socionomutbildning som utbildningsbakgrund, den som har läst mest juridik i skolan förutom rektorerna. Därför får ofta den som är utbildad socionom och arbetar som skolkurator en central roll i exempelvis handlingsplaner, rättighetsfrågor osv.

Nedan finns ett urval på olika lagar som berör en skolkurators arbete och som därför med fördel behöver beröras under juridik-avsnitten på socionomutbildningen.

Skollagen

- Skolkuratoren behöver ha kunskap om skollagen bl.a. för att kunna bevaka att elevens rättigheter till exempelvis stöd tillgodoses men även att veta vilka skyldigheter huvudmannen har i verksamheten. I skollagen definieras även elevhälsans uppdrag och arbetet med att hantera kränkningar, vilket ofta är en viktig del i skolkuratorns arbetsuppgifter.

Diskrimineringslagen och Barnkonventionen

- En central fråga för skolkuratorer är ofta arbetet med frågor som rör diskriminering, kränkande behandling och trakasserier. Skolkuratoren förväntas kunna denna lagstiftning och vara en aktiv part i upprättandet av skolans plan mot diskriminering och kränkande behandling. Skolkuratoren förväntas ha mycket kunskap om diskrimineringsgrunderna och hur man bör arbeta förebyggande för att undvika att diskriminering förekommer. Skolkuratoren bistår ofta rektorerna i att göra den juridiska bedömning vid kränkningsutredningar om ex. utredningen kunnat påvisa att kränkningar har skett samt vilka åtgärder som behöver vidtas. Sedan Barnkonventionen blev lag har den blivit en ännu mer central i skolans skyldighet att på olika sätt tillgodose barn och ungas rättigheter. Här har ofta skolkuratoren en central roll i att påtala att den efterlevs och att den genomsyrar skolans arbete och olika styrdokument.

Socialtjänstlagen och LVU

- Skolkuratoren är den som förväntas ha bäst koll på socialtjänstlagen och vilka skyldigheter som finns för skolan kring frågor som rör orosanmälningar osv. Att bistå skolan med att göra orosanmälningar alternativt stötta den pedagogiska personalen vid orosanmälningar är ofta en central arbetsuppgift för en skolkurator. Inför att göra en orosanmälan behöver skolkuratoren ha bra koll på vilka olika lagar som kan vara aktuella och ligga till grund för orosanmälan. Skolkuratoren är ofta den som också har kontakt med socialsekreterare och bistår i BBIC-utredningar, skolplanering inför och efter LVU. Det är också av vikt att socialsekreterarna möjliggör att ett barn som blir placerad snabbt får igång sin skolgång som en del i att bygga på skyddsfaktorerna och inte tappa viktig skolkontakt. Detta är något barn och unga som varit placerade gång på gång pratar om som en friskfaktor.

Föräldrabalken

- Mycket av det arbete en skolkurator gör, främst om man arbetar inom grundskolan, innefattar kontakt med vårdnadshavare. I dessa lägen är det viktigt att veta dels vilka rättigheter vårdnadshavare har med exempelvis insyn och samtycken men även vilka skyldigheter som finns utifrån ex. omvårdnadsfrågor, skolplikt osv. Ett aktuellt exempel som finns där är den pågående debatten om barnet respektive vårdnadshavares rättigheter när det finns oro vid umgänge. När det pågår exempelvis vårdnadstvister får ofta skolan och framförallt mentorer och elevhälsan en viktig roll att säkerställa barnets rättigheter och signaler på hur tvisten påverkar barnets mående.

Förvaltningslagen och Offentlighet och sekretesslagen

- En skolkurator förväntas veta och utbilda den pedagogiska personalen i alltifrån hur man får och bör dokumentera men även vad som gäller med sekretess och vad som kan vara ex. sekretessbrytande. Ofta blir dessa lagar aktuella vid utlämnande av journal eller när ex. skolan har blivit anmäld av olika skäl.

Brottsbalken

- Brottsbalken är viktig för skolkuratoren att ha kunskap om för att veta när man är skyldig att ex. kontakta polis. Vilka brott måste anmälas och vilka skyldigheter och rättigheter har man. Frågan är ofta aktuell vid ex. narkotikabrott i skolan, våld i skolan, övergrepp och vid olika typ av kränkningar som ex. har skett på nätet som kan ha lett till barnpornografibrott osv. Samtyckeslagen är en annan del av Brottsbalken som ofta blir aktuell när det finns misstanke om att sexuella övergrepp kan ha skett. Samtyckeslagen är även central att skolkuratoren har kunskap kring för att kunna arbeta främjande och förebyggande med.

Lagen om stöd och service (LSS)

- LSS blir ofta mest central för de skolkuratorer som arbetar inom anpassad grundskola/anpassat gymnasium (tidigare särskola och gymnasiesärskola) men är även aktuell för alla barn som ex. har fått en autismdiagnos och är berättigade stöd från habiliteringen. Ofta kan skolkuratoren vägleda vårdnadshavare om vilka rättigheter barnet har och hur man får tillgång till denna rättighetslagstiftning.

Utöver ovan redovisade lagstiftningar behöver även skolkuratoren viss kunskap om arbetsmiljölagen och hälso- och sjukvårdslagen. Skolkuratoren och specialpedagogen är de enda två professioner inom elevhälsan som inte har ett ben i hälso- och sjukvårdslagen. Vi behöver ändå ha kunskap om hälso- och sjukvårdslagen då man arbetar så nära professioner som delvis styrs av den lagstiftningen.

Skolkuratorns roll i den aktuella samhällsdebatten

En del i bakgrunden till betänkandet är hur socionomer ska kunna rustas för att kunna bidra i arbetet att motverka ungdomskriminaliteten. I detta är skolans roll högaktuell. Vi vet i forskning att skolan är en viktig skyddsfaktor för att inte hamna i olika typer av utanförskap och normbrytande beteende och det bör därför vara av vikt att skolans betydelse lyfts fram för blivande socionomer oavsett om det är en arena som man kommer arbeta på. För många socionomer, främst de som arbetar med barn och unga eller som erbjuder olika typer av föräldrastöd, kommer man att behöva samarbeta med skolan. Skolkuratorns roll bör därför lyftas fram i socionomutbildning som en viktig samarbetspartner om man till exempel arbetar på socialtjänsten. Precis som vårdpersonal ofta ser skolsköterskorna som sin förlängda arm in i skolan, eller psykologerna på BUP samarbetar nära skolpsykologerna, borde det vara en självklarhet att socionomer på olika myndigheter ser skolkuratorer som en given samarbetspartner. Dock vet vi att flertalet socialsekreterare inte har fått någon kunskap om elevhälsans uppdrag och hur man kan använda skolkuratoren som en förlängd arm utifrån att man ofta har samma utbildningsbakgrund och därmed talar samma språk. Man har ofta en bild av att en skolkurator endast arbetar med enskilda samtal av enklare karaktär och förstår därför inte att i skolan kan det finnas mycket information, kunskap och framförallt skydd att inhämta och bygga på. När det kommer till exempelvis att upptäcka våld och hedersrelaterat våld och förtryck spelar skolan, med skolkuratoren som expert, en väldigt viktig roll.

Vi vet också att nya socialtjänstlagen trycker på att man ska arbeta förebyggande, ett begrepp som inte är självklart inom socialtjänsten där fokus ofta är åtgärdande, men som är en självklarhet i skolans värld. Framtidens socionomer behöver därför bli rustade med dessa begrepp och också förstå skolan som en viktig arena att förebygga social utsatthet men även kompensera för de barn och unga som växer upp i miljöer där det finns övervägande riskfaktorer.

Vi ser också i samhällsdebatten som rör barn och ungas mående att skolan förväntas lösa många stora samhällsutmaningar. Vi vet att psykisk ohälsa ökar, ensamhet, känslan av utanförskap, problematisk skolfrånvaro, ungdomskriminalitet osv. Skolan förväntas vara de, utöver vårdnadshavare, som upptäcker, fångar upp och signalerar till andra berörda instanser som socialtjänsten, BUP, polisen osv. när oro finns för ovanstående. För att detta arbete ska kunna ske från skolan, som främst fokuserar på det pedagogiska uppdraget, krävs det att det finns andra professioner som kan bistå med denna kompetens. Därför trycker man också starkt i flera aktuella utredningar på en elevhälsa som kan stötta pedagogerna i det breda uppdrag som skolan har. Elevhälsan kan med sitt tvärprofessionella arbetssätt skapa en bredd där man tidigt kan upptäcka, förebygga och åtgärda medicinska, psykologiska, specialpedagogiska och psykosociala svårigheter och riskfaktorer. Men för att kunna göra det krävs det gedigen utbildning och kompetens hos alla enskilda professioner. Samtliga elevhälsoprofessioner, utöver skolkuratorer, har en given utbildningsbakgrund.

Avslutande ord

I betänkandet förs ett resonemang kring balansgången mellan att utbildningen behåller sin generella nivå och risken att det samtidigt skapas en diskrepans mellan utbildningen och den faktiska verkligheten socionomen vid avklarad utbildning ska hantera. Diskussionen förs också om hur mycket stoff man kan få in under den tre och ett halvt år långa utbildningen. Plockar man in något nytt kommer man att måsta plocka bort något annat och skapar på så sätt undanträngningseffekter som är svåra att i det korta och långa perspektivet veta vilka konsekvenser det får. Vi vill ändå betona att skolan är bestående och borde tillhöra baskunskap en socionom behöver. Alla barn och unga kommer att passera skolan på något sätt. För flertalet kommer det vara något som bara rullar på men för den grupp som socionomer kommer att möta kommer en stor andel ha fått kämpa med sin skolgång. Skälen till det kan vara alltifrån psykisk ohälsa på grund av utsatthet i skolan eller hemmet, normbrytande beteende som eskalerat, snabba förändringar i livssituationen som försämrat livssituationen osv. I samhällsdebatten nämns ibland olika typer av behandlingsmetoder, men oavsett vilken metod barnet/ungdomen och ofta dess vårdnadshavare erbjuds handlar detta om kontakt med ex. en familjebehandlare en-två gånger i veckan. Övrig tid behöver barnet/ungdomen en så fungerande vardag som möjligt och då är skolan ofta en nyckelaktör. Skolan som arena för socionomer bör därför få ta en större plats i utbildningen både i rollen som förebyggare för att undvika normbrytande beteende men också som den som upptäcker tidigt och som den som kan skapa en länk mellan skola och socialtjänst. Skolorna behöver socionomer i skolorna, främst genom yrkesrollen skolkurator, men även socialtjänsten behöver socionomer i skolan för att ha en förlängd arm till den plats där alla barn och unga befinner sig. Alla typer av samarbeten mellan ex. skola, socialtjänst och polis (SSPF osv.) som varit framgångsrika bygger på att

det finns psykosocial expertis i skolan som kan översätta det polis och socialtjänst förmedlar till den pedagogiska arenan.

Alla barn befinner sig i skolan eller kämpar för att ta sig tillbaka till skolan. Ska vi öka psykisk hälsa, upptäcka barn som riskerar att hamna i destruktiva miljöer eller far illa på annat sätt behöver vi börja i skolan och det är en kunskap vi är övertygade om att framtidens socionomer behöver förstå och få kompetens om.

Caroline Bergh, ordförande Sveriges skolkuratorers förening

Karin Nystås, ledamot Sveriges skolkuratorers förening